

Avelskonferens 2009

Den 21-22 november samlades ett 60-tal sheltieentusiaster på Scandic Hotell Upplands-Väsby, för att diskutera rasens framtid. Avelskonferensen, som i år fokuserade på revideringen av RAS, hade föregåtts av fem RAS-träffar i landet med ca 5-10 deltagare på varje RAS-träff. Ett något tunt underlag, men då även möjlighet fanns att lämna synpunkter via mejl och telefon lever avelskommittén i tryggheten att alla som haft åsikter och tankar fått tillfälle att ventilera dessa.

Konferensens två dagar delades in i två block, där första dagen handlade om specifik ledhälsa och generell sjukdomsstatistik och andra dagen handlade om retinopati, mentalitet och exteriör. Båda dagarna ägnade vi oss också åt grupparbeten som även de var indelade i blocken.

Inledningstal av Ulla Bergh-Persson

Vi hade förmånen att få ett inledningstal av den uppfödare som hållit på längst i landet med rasen, Ulla Bergh-Persson, som berättade hur det var förr. De flesta fick nog en munter AHA-upplevelse när Ulla berättade om hennes inledande år med hundar och uppfödning. Vi fick bland annat veta att Ullas första collie, född 1952, kostade 60 kronor och hon visade oss den stamtavla hon fick med posten. En fyraledsstamtavla med både tjustiga och mindre tjustiga stamnamn. Ulla var såklart vetgirig och nöjde sig inte med stamtavlan, hon sände även brev till ägarna till alla hundarna som fanns i stamtavlan – och fick svar! Ulla berättade vidare om hur man liftade eller tog taxi till utställningar, skickade tiken med tåget för parning för att upptäcka att hon blivit avlämnad i fel stad, och hon visade oss också det pris hon vann på sin första utställning; en fantastiskt fin tennskål.

Detta var kanske början på en lång resa som blivit till en värdefull historia. De anekdoter som Ulla delade med sig av under helgen var guld värda, och de gav säkerligen perspektiv till den som idag parar sina hundar baserat på bilder man sett på Internet.

Pia Gustås, ledhälsa hos shetland sheepdog

Lördagens första föreläsning hölls av veterinär Pia Gustås, som är specialiserad inom ortopedi. Hon arbetar bland annat vid ett rörelselaboratorium på Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala och var handledare åt Madeleine Moreau som skrev sin examensuppsats vid Veterinärhögskolan om sheltiens ledhälsa.

Pia hade med sig ett gediget material och vi hann tyvärr inte igenom alla bilder, men vi fick en inblick i vilka ledsjukdomar som var specifika för sheltien och det var slipped tendon och överextension eller sublaxation av hasled eller handlov. När Pia får in en sheltie med hälta till kliniken, så är den första misstanken just slipped tendon eller annan skada i hasleden.

Specifikt för slipped tendon är att det ger en svullen hasspets på grund av att slemsäcken svullnar. Det är inte själva leden som är trasig. Ibland kan man med fingrarna känna att senan sprätter ur sitt läge. Frågan uppkom om detta kunde bero på övervikt, men Pia poängterade att övervikt är ett generellt problem hos västerländska hundar och att överrepresentationen av problem med hasleder och handlovar är specifikt för sheltie. Skadorna kan dock förvärras av att hunden bär för mycket vikt.

Pia berättade att det finns andra ledsjukdomar hos sheltie, men som kanske är mer hundrelaterade än just sheltierelaterade. Det gäller:

Polyartriter (inflammation i flera leder, oftast immunmedierade)

Höftledsdysplasi

Armbågsledsdysplasi

Artros

Traumaorsakade skador

med mera...

Pia ville dock understryka att det inte är särskilt typiskt att shelties med ovanstående problem visar några symtom. Oftast är det en specifik händelse som orsakat ett problem med lederna, och inte den underliggande ledsjukdomen i sig.

Vi fick därefter gå igenom grundläggande anatomi och hur lederna är uppbyggda för att fungera optimalt, och vad som händer när en led inte fungerar som den ska. Det är viktigt att vi kommer ihåg att leder måste belastas hos unga djur. Det beror på att belastningen gör att ledvätska trycks in mot skelettet och formar ledens passform. Fungerar leden som den ska, så blir belastningen jämn och leden hållbar. En ökad belastning ger en ökad benmassa, och en minskad belastning minskad benmassa. Någon bland åhörarna kommenterade att det är precis det vi ser om vi själva blir gipsade och inte kan använda en arm eller ett ben på ett tag. Benmassan blir betydligt mindre, väldigt snabbt. Om något är fel, som t ex överörlighet hos sheltie, så uppkommer lätt ledskador på grund av felbelastning.

Det finns inget som talar för att valpar och unghundar ska hållas i stillhet. Däremot ska man inte låta valpar leka med större hundar. Pia höjde ett varningens finger för alltför stora storleksskillnader mellan hundarnas lekkamrater! Låt inte hundarna springa efter föremål som är kastade, förrän föremålen ligger stilla på marken. Bollekar kan vara mycket skadliga för hundarnas leder.

Kom ihåg att leder och senor inte är elastiska! Det är musklerna som är elastiska. Ett uttänjt ledband kan inte återfå sin stabilitet.

Pia bad oss också att minnas att hundar med smärta i bakbenen alltid kommer att visa symtom från ryggen. Man måste utreda och få en klar diagnos på hunden innan man sätter in någon behandling, för att vara säker på att det är källan till det onda som faktiskt behandlas.

Frågan ställdes om HD är ett problem som Pia ser hos sheltie, och Pia uppskattade inte att det var ett vanligt problem på rasen baserat på de hundar hon träffat. Det är relativt sällan hon stöter på shelties med problem av sin HD på kliniken. Hon poängterar dock att den hund som har artros, oavsett orsak, kan visa olika mycket symtom. En hund med kliniska symtom har alltid ont och det är ett problem för individen, men kanske inte alltid för rasen.

Frågan om olika sederingsmedel och avläsningsmetoder ställdes också. Pia svarar att det finns andra avläsningsmetoder för att bedöma graden av HD, än den som används på SKK idag. Exempelvis finns något som kallas Penn-Hip, vilket innebär att man istället drar höftlederna åt olika håll för att mäta hur tajt leden är. Denna metod mäter slapphet bättre än den metod

som används på SKK som framför allt mäter passformen mellan höftledsskål och höftledskula.

Även fast vi drog över föreläsningen med en halvtimme så hann vi inte med alla bilder i presentationen. De viktigaste delarna, som rör sheltiens specifika ledproblem, hanns dock med och vi kommer förstås att fortsätta konsultera Pia i ärenden som rör ledhälsa.

Sammanfattning av Pias föreläsning:

- Sheltiens ledsjukdomar rör främst hasleder och handlovar
- Andra ledsjukdomar förekommer men är inte vanliga
- Valpar måste få röra mycket på sig, men ska inte leka med stora hundar
- Övervikt är en av de vanligaste orsakerna till ledproblem hos hund
- Var noga med att få en fastställd diagnos på en halt hund. Nöj dig inte med diagnosen ”hälta”.

Brenda Bonnett, sjukdomsstatistik och epidemiologi

Efter lunch tog en ny veterinär vid för att lära oss om sjukdomsutbredningen hos sheltien. Brenda visade oss skadestatistik från Agria som baserar sig på skadefall mellan 1995-2006, vilket alltså är 11 års samlad kunskap om rasens sjukdomar. Hon visade oss först de sjukdomar och skador som var vanligast och därefter de som rasen löper en större risk än genomsnittsrasen att drabbas av. Det är inte per automatik samma sak.

Skadefall som är vanliga är till exempel livmoderinfektion och trafikskador, men sheltien har en mindre risk än genomsnittsrasen att drabbas av dessa. Sjukdomar som är relativt ovanliga, men där sheltien har en högre risk att drabbas än genomsnittet, är t ex slipped tendon och andra skador i hasleden. Brenda pekade också på att rasen är överrepresenterad för njursjukdomar och magproblem, och att det dessutom är vanliga sjukdomar på rasen. Dessa är alltså viktiga, eftersom de dels drabbar många hundar och dels är så allvarliga att de leder till döden.

Brenda bad oss vara observanta på att de njurproblem som sheltien har sannolikt inte beror på urinvägsinfektioner. Har man en sheltie med urinvägsinfektion ska man vara noggrann med att se till att veterinären även kontrollerar njurvärdet, så att inte urinvägsinfektionen är en följd av något annat.

Frågan kom upp om inte något nytt kan ha hänt mellan 2007-2009, men Brenda poängterade att de trender man sett under 11 år inte särskilt troligt kommer att ha ändrats drastiskt under de senare åren, i vart fall inte till det bättre.

Brenda gick också in på viktiga tankar kring avel och att vi inte ska begränsa oss till att använda samma djur i avel hela tiden. Med vetskapen om att vi har de problem vi har så är det inte troligt att vi kan få bukt med våra rasspecifika problem genom att använda samma avelsdjur som alla andra hela tiden. Hon visade oss några ”skräckexempel” på hur det kan gå i

raser där man använder alltför få hanar i avel, eller skapar hälsoprogram som minskar den genetiska variationen, vilket lett till att raserna i princip är döende idag.

Sammanfattning av Brendas föreläsning

- Sheltien är en relativt frisk ras som lever relativt länge
- Trenden visar dock att vi går åt ”fel” håll
- En lärdom av andra raser som ligger mycket sämre till, är att använda fler och äldre hanar i avel för att sprida riskerna

Efter våra föreläsningar var det dags för grupparbeten, och vi hade åtta grupper som fick grotta ner sig i dagens material och sedan återkomma för att diskutera resultatet. De två frågor som stod i fokus för lördagens grupparbeten var frågan om SSSK:s avelskommitté ska ta emot uppgifter från valpköpare rörande sjukdomar som inte registreras hos SKK och vad man kan göra med informationen, samt vad var och en av oss uppfödare och andra avelsintresserade kan bidra med för att skapa ett gott samarbetsklimat.

De flesta var överens om att tanken med att samla information var god, men att det krävs att det finns en plan för hur uppgifterna ska hanteras och hur de ska skickas in. Kontentan var dock att avelskommittén får fortsätta att arbeta på ett förslag av hur något sådant skulle kunna fungera.

Vad gäller samarbetsklimatet var de flesta också överens om att det behövs mer samarbete runtom i landet genom fler regionala uppfödarräffar, och tillfällen att se varandras valpar och hundar, lite ”som det var förr”. De flesta hade hunnit skaffa sig några nya bekanskap i de olika grupperingarna och stämningen var mycket god under kvällens middag. Efter middagen hade vi möjligheten att fortsätta diskussionerna i hotellobbyn och när kvällen avslutades hade nog banden stärkts mycket mellan olika uppfödare i olika delar av landet, som kanske annars inte har så mycket med varandra att göra.

Agneta Persson, mentalitet hos shetland sheepdog

Agneta var inbjuden att föreläsa för oss om den del i hälsoenkäten som rörde mentalitet. Agneta har arbetat som ledamot i SKK/AK och har erfarenhet av fler vallhundraser, som isländsk fårhund, border collie och working kelpie. Hon inledde med att vi fick smaka på orden som rör vår mentalitet i vår rasstandard, och litegrann vad orden egentligen innebär. Idag står det att en sheltie *är* reserverad, och Anna Uthorn flikade in att det tidigare stått att en sheltie *får* vara reserverad mot främlingar, men inte visa tecken på nervositet. Ordet reserverad diskuterades livligt och det var tydligt att åhörarna hade olika åsikter om vad som låg i innebörden av ordet.

Gränsen till vad som är försiktig eller ”blyg” diskuterades, och faran i att blanda ihop rädsla med reservation. En positiv laddning av reservation skulle kunna vara ointresserad, men rädsla är alltid en negativ känsla. Standardens ord om oönskad rädsla och nervositet

diskuterades också, och hur man ska tolka ordet nervös. De flesta ville nog mena att en nervös hund är osäker och att det är en negativ känsla.

Någon nämnde begreppet ”reserverad, med nervösa tendenser” som kunde komma upp som bedömning vid korning (och som skulle tolkas positivt), men Agneta påpekade att en vallhunds funktionella beteende inte innefattar någon form av nervositet. Snabba reaktioner är däremot essentiellt, och det kan lätt misstas för nervositet.

Enkäten diskuterades därefter ingående, där Agneta upprepade gånger poängterade för oss att vi fått ett stort svarsunderlag och därmed också en tydlig bild av hur situationen i rasen ser ut. De flesta sheltieägare tycker att deras hund fungerar bra, men eftersom 40% är rädda för skrammel och ljud, 25% är skotträdda, 25% reagerar negativt på vuxna och 33% reagerar negativt på barn, finns anledning till att fundera över den totala mentaliteten på rasen och om vi är nöjda med vart vi står idag.

Arv och miljö kom på tal, och många tyckte nog att det i de allra flesta fall rörde sig om bristande miljöträning. Agneta påpekade dock att det är svårt att avgöra vad som är arv och vad som är miljö hos den enskilda individen. När däremot en så stor svarsandel i enkäten svarar likadant, tyder det på att det faktiskt handlar om arv.

En åhörare påpekade att kanske samhället är så pass mycket annorlunda idag att standarden behöver moderniseras. Att shelties klarade sig bra genom att vara reserverade gårdshundar, ensamman eller i flock, på lite ensliga ställen förr i tiden, men att detta inte rimmar med dagens moderna samhälle där hundar förväntas kunna gå i stan, åka kollektivtrafik och så vidare.

Agneta kom därefter in på diskussion kring MH. Inledningsvis var åhörarna ganska emot metoden som sådan, dels på grund av de felkällor som finns och dels på grund av att man inte ansåg att testet var utformat för en sheltie. När Agneta berättade om den typ av Bas-MH som SKK arbetar för att ta fram, tycktes dock intresset bli större. Efter att ha diskuterat innehållet i det mätbara i ett MH, och även lägga fram SSSK:s ansvar i att ta fram en önskvärd reaktionsmall, så verkade åhörarna vara överens om att SKK:s satsning ska bli intressant att ta del av.

Lena Karlstam, retinopati hos shetland sheepdog

Söndagens sista föreläsning hölls av vår sista inbjudna veterinär, som känner till sheltiens ögon mycket väl. Lena berättade först om ögats anatomi och förklarade för oss hur CRD och colobom kan se ut vid ögonlysning. Sheltie- och collievalpar ska man helst ögonlysa innan tio veckors ålder, dock tidigast vid fem veckors ålder. Lena berättade att på de områden som CRD är utbredd har hunden sämre syn, men det krävs rejäla förändringar för att det ska påverka hunden. Dessutom finns det inga goda verktyg för att bedöma hundens synförmåga, annat än med ERG (en dyr undersökning som kräver att hunden sövs). Att veterinärer ställer olika diagnoser av CRD får vi leva med, det beror på den mänskliga faktorn.

Hon fortsatte in på ämnet PRA och lät meddela att forskningsprojektet i Oslo till dags dato (21 november 2009) inte har något nytt att förmedla. PRA är en sjukdom som påverkar synen. Inte alla hundar blir helt blinda, men de ser dåligt. Näthinnan ser vid ögonlysningen ut som

foliepapper, med mörknande synnerv. Hunden kan få nedsatt syn, bli nattblind, få nedsatt dagseende, stora pupiller och katarakter. Katarakterna är i sig inte ärftliga i dessa fall, utan beror helt enkelt på att ögat inte mår bra.

PRA har blivit något av en slaskdiagnos. Med klassisk PRA menar man prcd-PRA. Många raser med DNA-test har denna typ av PRA, men man har inte kunnat hitta denna form hos sheltie.

Lena gick därefter över till sitt huvudsakliga ämne, retinopati. Man har i Sverige hittat 39 shelties med PRA-liknande retinopati. Diagnosen har ställts när hundarna varit mellan 2,5-12 år gamla. Det luriga med diagnosen är att endast *en* hund av ägaren upplevs se dåligt. En del av hundarna har fortskridande förändringar i näthinnan, men för några hundar verkar processen gå mycket långsammare av någon anledning. Retinopati påminner mycket om en tidig PRA, men det är en långsam utveckling och resulterar inte i total förtvinning av näthinnan, vilket PRA däremot gör.

Hon berättar vidare att det är frustrerande att de hundar som diagnosticerats med retinopati kan ha olika ERG. Hälften av de diagnosticerade har i princip normala resultat vid ERG-undersökningen och hälften har onormala, men de är inte blinda. Det tycks alltså inte ge någon direkt påverkan på synen för flera hundar, men hon påpekar åter igen att det är svårt att bedöma en hunds synförmåga med annat än ERG. Inte heller alla med näthinneförändringar får sämre ERG-resultat. Det är ett ojämnt genomslag som inte är relaterat till ålder, vilket har gjort det svårt att arbeta med projektet och få några tydliga svar.

En analys av de stamtavlor som retinopatihundarna har visar att det finns några PRA-anlagsbärare i stamtavlorna, men hundar som diagnosticerats med PRA verkar däremot inte finnas i retinopatihundarnas stamtavlor. En anledning till att SSSK inte känner till alla retinopatifall är att SKK började registrera diagnosen först år 2003, men diagnosen kunde alltså ställas innan detta. Numera rekommenderar man inte avel på hundar med retinopatidiagnos. Lena fick frågan om varför vi ska bry oss om retinopati när det inte verkar påverka hunden – men fick svara att det är svårt att säga i dagsläget. Ur ett veterinärmedicinskt perspektiv ska man helst inte avla på hundar med något sjukdomsanlag alls, men det är svårt att tillämpa i praktiken.

Lena avslutade med att tacka alla som bidragit med friska och retinopati-diagnosticerade hundar till projektet, samt till SSSK och Agria som bidragit med forskningspengar.

Fyra års forskning har lett till resultatet att retinopati:

- Är sannolikt ärftligt
- Diagnosticerade hundar är inte nära släkt med PRA-hundar
- Obduktion av ett par retinopatiögon är på gång
- Orsakas sannolikt inte av samma gen som PRA

Avelskommitténs förslag till avelsstrategi

Efter alla fyra föreläsningar var det återigen dags för grupparbeten, där diskussioner om SSSK:s nya avelsstrategi skulle diskuteras. De flesta var överens om att förslaget att behålla nuvarande rekommendationer kring inavelsgrad och ålder vid debut för avel. Däremot debatterades förslaget om att för valphänvisning tillåta max tre kullar för hanhund under tre år.

Förslaget kom till för att försöka höja åldrarna hos våra hundar, för att vi ska ha mer kunskap om hanhundarnas föräldrar. Efter ett par år i bruk skulle farfar till en kull i regel vara minst ca 6 år, och farfars far vara minst ca 9 år. Vid det laget känner man till betydligt mycket mer om farfadern, än vad man skulle ha gjort om förfäderna var ca 15 månader vid ålder för avel (då skulle farfadern vara ca 2,5 år och farfars far knappt 4 år).

Av de kullar som föddes 2008 hade 45% en far som var under tre år. Nästan varannan valpkull! Uppgifterna kom som en chock för många deltagare, som inte trott att vi avlat så intensivt på så unga hanar. AK kommenterade också att av de hanar som används i avel är 86% importörer och 6% svenskfödda.

Många var av åsikten att det kanske räcker med information ut till uppfödarna, men AK påpekade att mycket information funnits tillgängligt både i nulägesbeskrivningen i Sheltiebladet och registreringsstatistiken på SKK:s Avelsdata. Deltagarna var överens om att tre kullar kanske är i minsta laget, särskilt med tanke på att kullstorleken bara är ca 3 valpar/kull, men att fyra eller fem kullar kunde vara en möjlig tanke.

AK kommenterade också att tre kullar före tre års ålder skulle vara en regel för SSSK:s valphänvisning och inget som berör registreringsbestämmelserna. Dessutom kommer SKK att starta upp en egen valphänvisningssajt som inte kommer ha några andra regler än de vanliga registreringsbestämmelserna.

De nuvarande PRA-rekommendationerna diskuterades också ingående. Några grupper tyckte att dagens regler var bra som de var, och några tyckte att det var för hårda. AK visade upp en bakgrundsbild till hur arbetet med förslag till strategierna tagits fram, vilket tydligt visade att PRA är en sådan sjukdom som inte berör en särskilt stor del av populationen även om den är allvarlig. Det finns dock inget som tyder på att det faktiskt är valphänvisningsrekommendationerna som har lett till att utbredningen av PRA inte är särskilt stor. AK manade till att försöka se den stora helheten och inte fastna i detaljer som drabbar en liten del av populationen. En väg att komma bort från specifika hälsoprogram eller regler är just att få in fler hanar i avel och att öka generationsintervallen. Att sprida riskerna!

Under lördagen och söndagen delades en mini-enkät ut till uppfödarna. Den var en uppföljning av den mini-enkät som gjordes vid avelskonferensen 2007, som rörde fertilitet. Resultatet blev i princip samma i år. Underlaget är litet, men hade en väldigt hög svarsfrekvens. Ca 3,73 valpar föddes under 2008 och ca 3,1 valpar överlever till registreringsbar ålder. Även om ungefär en valp i varannan kull faller bort, är 3,73 valpar inte

en hög siffra till att börja med. Valparna föds alltså inte ens! Enkäten redovisades under söndagen.

Därefter diskuterades mentaliteten igen. Önskemål från deltagarna var att styrelsen/AK ska gå vidare med att hjälpa uppfödare att hålla kontakten med valpköparna och att hjälpa till att utforma skötselråd som också trycker på hur viktigt det är med miljö- och socialträning. Ett par grupper hade också diskuterat möjligheten att bjuda in nya uppfödare till regionala träffar där man går igenom anatomi, rasstandard, mentalitet och hälsa. Det föreslogs även att klubben ska titta på möjligheten att skapa egna mentalbeskrivningar som en aktivitet på exempelvis distriktsträffarna.

Sammanfattningsvis vill AK tacka alla deltagare för det glada engagemanget och för alla tänkvärda synpunkter kring de nya förslagen. Vi tar detta till oss och arbetar för att ta fram ett förslag som känns accepterat hos uppfödarkåren och långsiktigt för en hållbar avel.

Vid pennan,

Terese Olofsson, Birgit Steen och Monica Mattfolk